

SZEMLE

„Tét az esély”

Korlátok és lehetőségek a közoktatásban

XVII. Baranyai Pedagógiai Napok – Pécs, 2008. április 3–4.

A VII. Nevelésügyi Kongresszus eddig megszervezett kísérőrendezvényei között a Dél-Dunántúli Régióban megrendezésre került események sorában a Baranyai Pedagógiai Szakszolgálatok és Szakmai Szolgáltatások Központja (BPSZSZSZK) ez év tavaszán a pécsi Hotel Laterumban rendezte meg anuális konferencia programját neves előadók közreműködésével. A kétnapos rendezvény fókuszában a pedagógia, oktatás, közoktatás, az egész életen át tartó tanulás, az esélyegyenlőség, valamint a tehetséggondozás kérdései álltak.

A rendezvényt dr. Hargitai János, a Baranyai Megyei Önkormányzat elnökének köszöntője nyitotta, majd Sörös Iván, az Esélyegyenlőségi Igazgatóság munkatársa tájékoztatója következett, melyből az Új Magyarország Fejlesztési Terv releváns intézkedéseiről, a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) kínálja lehetőségekről, annak projektjeiről, alprogramjairól, azok pályázati feltételeiről kapott hasznos információkat a hallgatóság.

Ezt követően Dr. Csermely Péter, a Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Pathobiokémiai Intézetének biokémikus professzora, hálózatkutató, a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács (NTT), valamint a Kutató Diákokért Alapítvány elnöke „Hogyan növelhetők a tehetség esélyei?” című előadása foglalkozott a tehetséggondozás alapvető kérdéseivel. A rendkívül sokoldalú professzor eszmefuttatása szerint minden egyes esetben társadalmi értékvesztés jön létre, amennyiben nem ismerjük fel az egyes individuumokban rejlő szerteágazó, sokszínű lehetőségek aktuális voltát. Az intézményesített oktatási rendszer veszélye lehet e szempontból, hogy egy-egy tehetség nem feltétlenül kiemelkedő tantárgyi teljesítményekben nyilvánul meg – sőt, sok esetben a kreativitás nonkonform voltából fakadóan a találatok kifejezetten iskolaidegenek. A tehetségek felmérése azért jelent komoly szakmai kihívást a gyakorló pedagógusok számára, mert a komplex jelenségek értékelése nem lehet azonos egyes szegmensek mérésének összegzésével. Az NTT információs hálózat, úgynevezett tehetségpontok létrehozásával kívánja segíteni az arra érdemes diákok fejlesztését országszerte egyre több helyen, s tevékenységük hatékonyságának növelése érdekében nyitottak nem lokálisan működő civil szervezetek munkájukba történő bevonására.

A pedagógiai gyakorlat számára rendkívüli kihívást jelentő méltányosság kérdésköréhez kapcsolódóan „Lehetőségek és források az azonos esélyekért” cím-

mel Kovács Gábor, az Educatio Kht. Oktatási Esélyegyenlőségi Igazgatóságának igazgatója számolt be a Nemzeti Fejlesztési Terv keretén belül eddig megvalósult eredményekről. Az előadó tájékoztatást adott az Országos Oktatási Integrációs Hálózat és Fejlesztési Központ létrejöttének körülményeiről, tevékenységi köréről, a Humán Erőforrás Fejlesztés Operatív Program (HEFOP) központi fejlesztéseiről, a pedagógusképzési és -továbbképzési programok kifejlesztéséről, teszteléséről és megvalósításáról, valamint gyakorlati kézikönyvek, módszertani leírások, elméleti és stratégiai alapművek kiadásáról. A folytatás lehetőségének megvalósítását a konferencia első előadójaként szerepelt kollégája által ismertett TÁMOP által kínált kereteken belül jelölte ki.

„Esélyegyenlőség a közoktatásban” címmel dr. Liskó Ilona oktatásszociológus részletes képet vázolt fel saját, ezredforduló óta végzett kutatásai és számos OECD jelentés tükrében a hazánkban jellemző iskolarendszer által megerősített társadalmi egyenlőtlenségekről. Szólt a hátrányos helyzetű tanulók iskolatípusok szerinti és regionális megoszlásáról, ezen intézmények pedagógus-ellátottságáról, a roma tanulók gyógypedagógiai és felzárkózató osztályokban fellelhető indokolatlanul magas reprezentációjáról, s e csoportok továbbtanulási mutatóiról. A szakképzés területét vizsgálva megállapította, hogy a szakiskolások tanulmányi teljesítménye messze elmarad a hazai és a nemzetközi átlagtól, s közülük a végzős tanulók csupán bő egyharmada áll munkába. Kiemelte, hogy a hátrányos helyzetű fiatal szakmunkások között a legmagasabb a munkanélküliek aránya, s hogy ily módon a szakiskolák hozzájárulnak a hátrányos helyzet átörökítéséhez. Az OFI neves munkatársa összegezte az eddig megtett releváns oktatáspolitikai intézkedéseket, ezek eredménytelenségét több összetevővel magyarázta, majd felvázolta a rendszer lehetséges hibáit, megadva ezáltal a potenciális beavatkozási pontokat.

Dr. Czeizel Endre genetikus professzor „Életésélyeink és a gének” című prezentációjában a magyar irodalom néhány kiemelkedő alakjának tehetségét és életútját vette górcső alá, s megemlékezett néhány rövid életutat befutott, ki nem bontakozott génuszról is. Részletesen taglalta az anyák megmentőjeként ismert Semmelweis Ignác hivatalos és oknyomozás után tetten érhető életrajzának szignifikáns eltéréseit, hangsúlyozva, hogy a genetikailag adott tehetség önmagában nem elegendő egy boldog, kiegyensúlyozott, eredményes életpálya beteljesítéséhez.

A konferencia első napját egy Palotás Zoltán, a szekszárdi PAL-Oktatás Oktatási Tanácsadó ügyvezetője által mediált pódiumbeszélgetés zárta, melyben az előadók sorából Czeizel Endre, Csermely Péter és Liskó Ilona, valamint közoktatási gyakorlati szakemberek, Csovcsics Erika a pécsi Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium igazgatója, és Balatoni Tamásné, a Magyararmecskai Általános Iskola vezetője vettek részt. Az esélyegyenlőség sokszínű definiálását követő diskurzus kitért az oktatáspolitikai rendszer felelőségének taglalására, a

gyakorlatban felmerülő problémákra, s az állam integrációban, társadalmi konszenzusban történő közreműködésének égető szükségszerűségét konstataulta.

Másnap rövidebb program várt az érdeklődőkre, ám a sorra kerülő, az oktatásügy különböző szegmenseit megragadó négy szakértő színvonalas és elgondolkodtató előadásai így is teljessé tették a konferencián résztvevők szakmai élményét.

Az élethosszig tartó tanulás napjainkban társadalmunk minden polgára számára megfogalmazható cél, ha másért nem, munkaerő-piaci esélyeink megszilárdítása érdekében. E témához kapcsolódóan „Tanulás életen át” címmel dr. Benedek András egyetemi tanár, az MTA doktora tartotta a konferencia második napjának nyitó előadását. A téma történeti áttekintését és elméleti bevezetőjét követően a professzor úr naprakész adatokkal szolgált a hazai és nemzetközi felnőttoktatásban résztvevőkre vonatkozóan, s felhívta a hallgatóság figyelmét a tanulás-sal kapcsolatos néhány fontos összefüggésre, úgy is, mint életminőség, életmód, foglalkoztathatóság, kereset, siker, karrier. A formális tanulás mellett szó esett a nem formális, továbbá az informális tanulási módokban rejlő (ön)képzési lehetőségekről is.

Dr. Kárpáti Andrea, az ELTE Természettudományi Karán működő, UNESCO Multimédia Pedagógiai Központjának egyetemi tanára „Esélyteremtés az oktatási informatika eszközeivel” című prezentációjából az inkluzív oktatás információs kommunikációs technológiával (IKT) megvalósítható hazai és nemzetközi vetületeiről, eredményeiről, működő gyakorlatáról kaphatott képet a hallgatóság. A kompetenciafejlesztés korában nem elhanyagolható, hogy az IKT-vel segített képességfejlesztés számtalan területen megvalósítható – a verbális, illetve vizuális kommunikációs képességek területén, az önálló tanulási képesség kibontakoztatásában, a matematika területein (például kombinatív és logikai képesség), s nem utolsósorban a szociális kompetenciák vonatkozásában. Az IKT tehát a korszerű pedagógia szerves részeként jelenik meg, s kutatási eredmények bizonyítják, hogy használatával tanulási teljesítmény-különbségek csökkennek a jó és rossz szociális helyzetű diákok között. E módszerek legtöbbje egyénre szabható, ezért egyéni képességfejlesztéssel, célzottan javíthatók a tanulói eredmények, s akkor is teljesítmény-növekedéshez vezet használatuk, ha alacsony minőségűek a tananyagok – hiszen az IKT oktatásban történő alkalmazásának színvonala elsősorban a pedagógiai munkától függ.

A Zsidó Egyetem, a Bálint György Újságíró Iskola, a Színművészeti Egyetem és a Buddhista Főiskola tanára, dr. Popper Péter pszichológus előadásának az „Illúziók az esélyegyenlőség körül” címet adta. A nagy tekintélyű szakember elve, hogy ha a diáktól a vizsgán megköveteli a könyv nélküli felelést, akkor neki is jegyzet nélkül kell tudni előadást tartani – ezért hagyományos módon adott hangot több ponton szkeptikus, ugyanakkor inspiráló fejtegetéseinek. Fő mondanivalója értelmében az egyén lelki békéje a legfőbb pedagógiai célkitűzés is egyben.

Véleménye szerint Isten nem esélyegyenlőség-párti, nem születünk egyenlőnek, képességek tekintetében rendkívül nagy a szórás az emberek között. A neves pszichológus kételkedésének adott hangot a különböző módszertanok menti pedagógiai elkötelezettséggel kapcsolatosan is – bármilyen rendkívüli legyen ugyanis egy adott metodika, közönyös pedagógus nem fogja tudni hatásosan alkalmazni soha. Popper felhívta a figyelmet azon társadalmi tényezők meghatározó voltára, melyeken a legelhivatottabb pedagógus sem képes önmagában segíteni – ilyen ma hazánkban az elnőiesedett pedagóguspálya, a maskulin ingerek hiányos volta az otthon és az iskola világában egyaránt, a családok válsága. A szociálisan hátrányos helyzetűekkel kapcsolatosan az ismert szakember megfontolandónak tartja annak felmérését, hogy egy adott struktúra, s benne a pedagógus képes-e egyáltalán, s ha igen, milyen szinten segítséget nyújtani. Az egyéni különbségek elfogadása és kezelése rendkívül fontos nevelői feladat, mely nem adott szakpolitikák alkalmazásának kérdése, hanem a józan pedagógiai belátásé.

„Mire van szükséged? – Befogadni” címmel Bőjte Csaba dévai ferences szerzetes tartotta a kétnapos rendezvény záró előadását. Az erdélyi vendégelőadó hitvallása szerint minden megszülető gyermek egy csomag, melyben Isten lehetőségeket küld elrejtve – a pedagógus legfőbb feladata e csomagok kibontása. E tevékenység megvalósításán fáradozik Erdély immár 16 gyermekvédelmi központjában számos segítő, akik mintegy 700 csellengő vagy árva gyermek felkarolását valósítják meg. Az állami gondozott gyermekek sorsánál kedvezőbb helyzetbe azért kerülnek ezek a fiatalok, mert a velük foglalkozók alapelve a pozitív inklúzió. Hitük szerint a gyermek azzá válik, amit cselekszik, s amennyiben hasznos, jó tevékenységekre készítetik gondozottjaikat, akkor ezek a pozitív élmények épülnek be személyiségükbe, s maguk is jókká válnak. Ez a koncepció Bőjte Csaba álláspontja szerint nemcsak az általuk szervezett oktatási-nevelési intézményekben nyerhet megvalósítást.

Bármily optimista kicsengésű is volt az utolsó konferencia-előadó üzenete, e tavasszal sem sikerült végső válaszokat találni Pécssett a közoktatásban fellelhető korlátok és esélyek adta kérdésekre – s tudjuk, egy tudományos diskurzusnak nem is feltétlen célja az egyértelmű válaszadás. A program sikerét leginkább az adta, hogy számos kérdés új nézőpontból történő továbbgondolására ösztönözte a résztvevő elméleti és gyakorlati szakembereket egyaránt. S akinek nem sikerült eljutnia e nivós rendezvényre, további információkhoz is juthat az elhangzottakkal kapcsolatban: a konferencia előadásaihoz készített prezentációk minden érdeklődő számára elérhetőek, letölthetők a <http://www.baranya-ped.sulinet.hu/honlaprol>.

DEZSŐ RENÁTA